

EESTI RASKEVEO TÕUGU HOBUSTE TÕURAAMATU PIDAMISE KORD

Eesti raskeveo tõugu hobuste säilitus-ja aretusprogramm. vastu võetud EHS üldkoosoleku otsusega 07.03.2003 Säreveres. Täiendused ja muudatused eesti raskeveo tõugu hobuste säilitus-ja aretusprogrammi vastu võetud EHS üldkoosoleku otsustega 16.04.2004 Tartus ja 18.04.2008 Vana-Võidus.

Eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatut (edaspidi "tõuraamat") peab Eesti Hobusekasvatajate Selts (edaspidi EHS), kes vastutab sissekannete eest. Tõuraamatut täidetakse ja algdokumente säilitatakse EHS'i kontoris.

Tõuraamatu eeskirjade kohaselt peavad tõuraamatus olema iga hobuse kohta järgmised andmed:

- aretaja ja omaniku nimi ja aadress;
- sünniaeg, sugu, värvus ja märgised;
- individuaalnumber;
- vähemalt neli esivanemate põlvkonda;
- tõuraamatusse sissekandmise ja sissekannete muutuste otsused;
- väljamineku kuupäev ja põhjus;
- kõik teadaolevad jõudluskontrolli tulemused ja aretusväärtuse määramine;
- tõuaretusalane näitus ja toimumisaeg;
- tema järglaskond;
- geneetilise ekspertiisi akti number. Sugutäkkudel kohustuslik, teistel soovituslik.

Vajalikud dokumendid tõuraamatusse kandmisel

1. Paaritustunnistus

Paaritustunnistuse registreeritud vormi väljastab täku pidajale EHS. Täku valdaja täidab ja allkirjastab paaritustunnistuse peale teostatud paaritust.

Paaritatud mära omanik saab täku valdajalt paaritustunnistuse esimese lehe, mille ta hoiab alles kui tõendust toimunud paarituse kohta. Mära müügi korral antakse paaritustunnistus edasi mära ostjale.

Täku valdaja on kohustatud pidama paaritusnimekirja, kus ta fikseerib toimunud paaritused kronoloogilises järjekorras.

Täku valdaja peab saatma paaritustunnistuse teise lehe ning paaritusnimekirja EHS'i kontoris enne 31.detsembrit.

Paaritustunnistus peab sisaldama:

- mära nime, individuaalnumbri ja/või tõuraamatu numbri;
- täku nime, individuaalnumbri ja/või tõuraamatu numbri;
- paaritusajad;
- võimaluse korral tiinuse kontrolli kuupäeva ja tulemuse;
- mära omaniku nime ja aadressi;
- täku valdaja nime, aadressi ja allkirja.

2. Varsa sünnitunnistus

Mära omanik täidab varsa sünnitunnistuse, allkirjastab ning saadab selle EHS'i büroosse 30 päeva jooksul peale mära varssumist.

Varsa sünnitunnistus peab sisaldama:

- varsa ema nimi, individuaalnumber ja/või tõuraamatu number;
- varsa isa nimi, individuaalnumber ja/või tõuraamatu number;

- mära omanik või omanike esindaja;
- varsa sünniaeg, sugu;
- varsa värvus;
- andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni kohta.

3. Identifitseerimisleht

Varsa identifitseerib ning identifitseerimislehe täidab EHS'i poolt volitatud isik varsa ema juures. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid. Identifitseerimisleht allkirjastatakse varsa ema või hobuse omaniku või omanike esindaja poolt. Identifitseerimisleht koostatakse kahes eksemplaris, mille koopia antakse varsa ema või hobuse omanikule. Identifitseerimislehe originaali alusel väljastatakse hobuse pass hiljemalt 6 kuu jooksul peale identifitseerimist.

Identifitseerimislehel peavad sisalduma järgmised andmed hobuse kohta:

- nimi, sünniaeg, sünnikoht, sugu ja tõug;
- omaniku või omanike esindaja nimi ja aadress;
- ema ning isa nimed, individuaalnumbrid ja/või tõuraamatu numbrid;
- ema paaritamise aeg ning paaritustunnistuse number;
- värvus, märgiste kirjeldus ja joonisdiagramm.

4. Registreeritud hobuse põlvnemistunnistus (pass)

Pass on dokument hobuse päritolu, jõudluse ja identifitseerimise kohta, mis kuulub hobuse juurde ja peab omaniku vahetuse korral hobusega kaasnema. Passi kadumisest peab omanik EHS'i viivitamatult teavitama ning kirjaliku avalduse alusel väljastatakse talle duplikaatpass.

Pass on aluseks hobuse sissekandmisel tõuraamatusse.

Pass sisaldab järgmisi andmeid hobuse kohta:

- passi väljastanud aretusühistu nimi;
- hobuse individuaalnumber;
- hobuse märgistus (kiip, põletusmärk jms.);
- hobuse tõug, sünniaeg, sugu, värvus, märgised ning joonisdiagramm;
- hobuse ja tema eellaste põlvnemine nelja põlvkonna ulatuses (sh. hobuse vanemate ja vana-vanemate nimed, värvid, sünniaastad ning kanded vastavatesse tõuraamatu osadesse);
- ema paaritamisaeg;
- hobuse jõudluskontrolli ja aretusväärtuse andmed, märkmeid hobuse hindamise ja tunnustamise kohta;
- aretuskonkursside ja näituste tulemused;
- aretaja-säilitaja nimi ning aadress.

Aretusandmete muutmine

Kõik muudatused (värvus, märgised, jõudluskontroll, näituste tulemused, omanikuvahetus jm.) kantakse passi ja tõuraamatusse EHS'i volitatud isiku poolt. Vastavate märgete tegemiseks esitab hobuse omanik passi EHS'ile. Passis sisalduvate andmete muutmine omaniku poolt on keelatud.

Aretaja-säilitaja kohustused

Aretaja-säilitaja on kohustatud pidama arvestust oma hobuste üle, täitma algarvestuse lehte ja edastama aasta lõpuks andmed karjas olevate hobuste kohta EHS-i kontorisse.

Aretaja-säilitaja vastutab andmete õigsuse eest paaritustunnistusel, varsa sünnitunnistusel ja teistel dokumentidel, mida nad täidavad või väljastavad. Kohustus on kontrollima oma hobuse dokumentides sisalduvate andmete õigsust. Ebatäpsete andmete avastamise korral tuleb sellest EHS-i kontorisse viivitamatult teatada ning edastada parandust vajav dokument EHS-i kontorisse. EHS'i volitatud isik viib sisse vajalikud parandused koos märkustega.

Hobuste sündmuste (*omanikuvahetus, kastreerimine, hukkumine jms.*) korral teavitab hobuse omanik või omanike esindaja sellest EHS'i tõuraamatu pidajat 1 kuu jooksul sündmuse toimumisest alates.

Aretaja on kohustatud lubama läbi viia päritolu kindlakstegevaid uuringuid. Ekspertiisi vajadusest, toimumisest ja tulemustest tuleb teavitada EHS'i.

Täku valdaja kohustused

Täku valdaja vastutab nõuetele vastava paarituse (seemenduse) läbiviimise ja selle registreerimise eest EHS'is.

Täku valdaja kohustuste hulka kuuluvad:

- paaritustunnistuse täitmine;
- kinnipidamine kõigist täkkude paarituste või seemenduste piirangutest;
- täku elu- ja asukoha muutusest ning tõuaretusest väljalangemise kohta teavitamine EHS'i kontorisse;
- nõustumine nende valduses olevate aretusandmete edastamise ja avaldamisega.

Märgistamise kord

Varsa või vanema hobuse identifitseerimiseks täidetakse identifitseerimisleht. Hobuse esmakordsel registreerimisel antakse talle individuaalnumber, mida edaspidi ei muudeta ning väljastatakse pass.

Peale 01.07.2009 esmakordselt identifitseeritud hobused märgistatakse elektroonilise transponderiga.

Hobused, kellele väljastatakse pass, peavad kandma nime. Nimi peab algama isa esitähga ning lõppema soovitatavalt märadel täishäälikuga ning täkkudel kaashäälikuga. EHS'il on õigus nõuda nime muutmist järgmistel põhjustel:

- korduvate nimede kasutamisel tõus;
- põhjendamatult pikkade nimede korral;
- kuulsate hobuste nimede kasutamisel.

Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis

Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis teostatakse rahvusvaheliselt tunnustatud laboris.

Hobuse põlvnemisandmeid on geneetilise ekspertiisi abil vaja kontrollida, kui:

- mära paaritati/seemendati ühe inna ajal kahe või enama täkuga;
- mära paaritati/seemendati kahe teineteisele järgneva inna ajal mitme täkuga ja varsa sünniaja järgi võivad kaks viimast täkku olla võimalikud isad;
- kui varss on ema juures nõuetekohaselt identifitseerimata.

EHS teostab igal aastal 1% populatsiooni põlvnemise uuringu DNA alusel lähtudes järelvalveameti poolt kinnitatud dokumendist (põlvnemise õigsuse kontrolli kord juhuslikkuse printsiibi alusel eesti hobuse, tori hobuse, eesti raskeveohobuse ja trakeeni tõus).

Geneetilise ekspertiisi tulemusena hobuse põlvnemisandmete ebaõigeks osutumise korral kannab proovi võtmise ja tehtud ekspertiisi kulud hobuse omanik.

Kõik täkud, kes on olnud sugulises kasutuses, peavad läbima geneetilise ekspertiisi. Täku geneetilise ekspertiisi kulud kannab täku omanik.

EESTI RASKEVEO TÕUGU HOBUSTE TÕURAAMATU JAOTUS

Tõuraamat jaguneb:

Põhiosa:

- täkkude peatõuraamat ja tõuraamat
- märade peatõuraamat ja tõuraamat
- eeltõuraamat

Lisaosa:

- Register A
- Register B

Tõuraamatu TB osa kandeid saab teha aretusprogrammis osalevate hobuste ja nende järglaste osas.

1. Täkkude kandmine peatõuraamatusse

Täkkude kandmisel peatõuraamatusse on õiguspädevaks organiks hindamiskomisjon. Täku kandmine peatõuraamatusse toimub kõige varem kolmandal eluaastal, kui nimetatud täkk on hindamiskomisjoni poolt hinnatud ja tunnustatud.

Peatõuraamatusse kantakse eesti raskeveo tõugu täkud:

- kes on sünnijärgselt registreeritud tõuraamatu eeltõuraamatus
- kelle puhul on oodata aretusprogrammis kindlaks määratud eesmärkide saavutamist
- täkk peab saama noorhobuste hindamisel hinnatavate tunnuste osas vähemalt "6" punkti ning hindamis- ja tõukomisjoni poolt tunnustuse.
- Täkud, kes ei ole läbinud jõudluskontrolli katseid, kuid vastavad peatõuraamatu nõuetele ja on kantud peatõuraamatusse, peavad olema hinnatud kuuendaks eluaastaks vähemalt kolme järglase jõudluskontrolli tulemuste järgi.
- nelja aastased ja vanemad täkud, kes ei ole saanud hindamis- ja tõukomisjoni poolt tunnustust, peavad läbima jõudluskatsete testid (rakendisport, veokatsed jne.) ja vastama tunnustamiseks vajalikele nõuetele.
- täkud, kes on vajalikud tõugenofondi säilitamiseks või laiendamiseks, tuleb kanda peatõuraamatusse tõukomisjoni otsusega.

2. Täkkude kandmine tõuraamatusse

Täkkude tõuraamatusse kantakse eesti raskeveo tõugu täkud, keda on kasutatud suguliselt ning

- kes on sünnijärgselt registreeritud eesti raskeveo tõugu hobuste eeltõuraamatus;
- kes ei ole aretuseks tunnustatud;
- säilitus- ja aretusprogrammis eriprogrammiga lubatud täkud.

3. Märade kandmine peatõuraamatusse

Säilitus-aretusprogrammis osalevate märade tõuraamatu peatõuraamatusse kantakse sugulises kasutuses olevad märad:

- kes on sünnijärgselt registreeritud eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu eeltõuraamatus;
- kes hindamisel on saavutanud hinnatavate tunnuste osas vähemalt "6" punkti.

Mära, kellel ei ole täidetud eeltoodud nõuded, kuid kes põlvneb aretusprogrammi tõuraamatu põhiosasse kantud vanematest, on nõuetekohaselt identifitseeritud ning kelle põlvnemine on dokumentaalselt tõestatud ja kellelt on saadud vähemalt kaks väga hea hinnanguga ning tõule vajalikku järglast, võib hindamiskomisjoni otsusega kanda peatõuraamatusse.

4. Märade kandmine tõuraamatusse

Märade tõuraamatusse kantakse sugulises kasutuses olevad märad, ning kes on sünnijärgselt registreeritud eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu eeltõuraamatus ning kes ise on hinnatud tõuraamatusse kandmisel.

5. Eeltõuraamat

Eeltõuraamatusse kantakse peatõuraamatu ja tõuraamatu märade järglased, kes on saanud peatõuraamatu ja tõuraamatu täkkudest. Eeltõuraamatusse kande teostamine toimub hobuse registreerimisel, kui on täidetud tõuraamatu põhiosa nõuded põlvnemise osas.

6. Tõuraamatu lisa ehk register

Registrisse kantakse registreeritud hobused, kes kuuluvad samasse populatsiooni, on nõuetekohaselt identifitseeritud ja hinnatud programmi alusel, kuid kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele.

Tõuraamatu lisa ehk register jaguneb kaheks: register A ja register B.

Register A

Eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu A- registrisse kantakse:

- eesti raskeveo tõugu hobused, kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele

Registrist A kantakse hobune eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu põhiosasse, kui tema ema ja emaema on kantud tõuraamatu registrisse A ning tema isa ja emaisa on tõuraamatu põhiosa täkid.

Register B

Eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu B-registrisse kantakse kõik hobused, kes ei ole saanud vastavalt käesolevale programmile, kuid on tõutüübilised ning põlvnevad ema poolt tõuraamatu põhiosasse või registrisse A kantud märadest. Need hobused ei võta osa aretusprogrammist.

Hindamata täkkude ja märade kandmine tõuraamatusse

Täkid ja märad, kelle karjast väljaminek toimub enne hindamist ja/või järglase registreerimist, võidakse kanda tõuraamatusse tõestatud põlvnemise alusel.

Tõuraamatu sissekannete muutmine või täiendamine

Juhul kui selgub, et hobuse sissekanne tõuraamatu vastavasse osasse on toimunud omaniku poolt valede või puudulike andmete alusel, tuleb sisse viia kannete muudatused

7. Mära väljaregistreerimine tõuraamatust

Märade väljaregistreerimine tõuraamatust toimub mära omaniku avalduse alusel.

Mära surma korral peab mära omanik sellest seltsi kirjaliku teatega teavitama ning tagastama hobuse tõutunnistuse (passi). Selts teeb vastava kande tõuraamatusse.